

Příspěvek k poznání zajímavých polních plevelů Osoblažska – II

Interesting segetal weed species in the Osoblažsko region (Silesia, Czech Republic) – II

ZUZANA MRUZÍKOVÁ

Dívčí Hrad 20, CZ-793 99 Osoblaha; e-mail: mruzikova@seznam.cz

Abstract: A list of some rare and threatened (*Bromus secalinus*, *Centaurea cyanus*, *Kickxia elatine*, *Misopates orontium*, *Papaver argemone*, *Reseda luteola*, *Silene noctiflora*, *Valerianella dentata* subsp. *dentata*, *Veronica agrestis*, *Veronica triphyllos*, *Vicia pannonica* subsp. *pannonica*) and other interesting (*Buglossoides arvensis* agg., *Holosteum umbellatum*, *Lamium amplexicaule*, *Neslia paniculata*, *Sherardia arvensis*) segetal weed taxa found in the Osoblažsko region (Silesia) in 2012–2019 is provided. A number of above mentioned species was reported from other localities in the area previously. In this paper, I present findings of localities of above mentioned taxa. Occurrence of some taxa in the Osoblažsko region is presented here for the first time.

Keywords: Czech Republic, floristic studies, rare species, Silesia, weeds

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. (2012)

Úvod

Historicky dlouhodobě zemědělsky užívaná krajina prochází neustálým množstvím změn. Ne vždy jsou k dobrému, ale lehký optimismus si snad dovolit mohu. Se silící poptávkou trhu po produktech v biokvalitě roste i na Osoblažsku snaha o ekologičtější environmentální přístup k hospodaření a nepatrně se tak zvyšuje šance na zachování některých druhů ve zdejší krajině nebo snad i znovuoobjevení druhů, které zde lze označit za vyhynulé. Alespoň tedy lokálně. Na druhou stranu, kdo ví, jak budou za pár let vypadat například některé momentálně druhově velmi bohaté úhory. Dopadnou stejně jako jiná minulé políčka? Budou využita coby neproduktivní sady nebo přeorána a oseta druhově chudou travní směsí a následně využívána jako pastviny pro skot? Nezbývá než doufat a přát si změny k lepšímu nebo alespoň zachování stávajícího stavu. Proměnných je však příliš mnoho. Stejně jako se mění nálady ve společnosti, dochází postupně i ke změnám vlastníků pozemků a subjektů na nich hospodařících. Nicméně v současné době na většině území regionu stále hospodaří převážně několik málo větších zemědělských subjektů a drobná políčka jsou zde spíše vzácností.

Chce-li člověk vyrazit za pestřejší plevelovou flórou, bude pravděpodobně úspěšnější tím spíše, čím více se vzdálí od Slezských Pavlovic a přiblíží se k Třemešné, ačkoliv historicky byly i v této východní části Osoblažska zaznamenány také některé zajímavé vzácnější druhy, např. zde zřejmě vyhynulý černýš rolní (*Melampyrum arvense*) a pryskyřník rolní (*Ranunculus arvensis*), a u Studnice se stále vyskytuje kyprej yzopolistý (*Lythrum hyssopifolia*; Mruzíková in Hadinec & Lustyk 2014).

Pokud jde o druhové složení pěstovaných plodin, přetrvává pěstování řepy cukrovky, brambor a obilovin, včetně kukuřice a pohanky, nezřídka se objevuje i řepka, píce (mj. peluška nebo vojtěška) apod. Tu a tam člověk narazí i na další kultury – mák setý, len nebo vlčí bob.

První ucelený článek o plevelích Osoblažska publikoval Kühn (1965). Téměř půl století poté jsem na dané téma sepsala první vlastní souhrnný příspěvek (Mruzíková 2013). Následovalo uveřejnění nálezů jednotlivých vybraných druhů (Mruzíková in Hadinec & Lustyk 2014, Mruzíková 2014, Mruzíková 2017a, b). A ačkoliv se v posledních letech k botanizování na Osoblažsku nedostávám tak často, jak bych chtěla, přece jen mohu navázat tímto druhým příspěvkem shrnujícím převážně mé vlastní nálezy od jara 2012 do současnosti. S přibývajícími léty botanizování na Osoblažsku si troufám tvrdit, že některé, jinde poněkud vzácnější taxony polních plevelů, lze v této oblasti bez nadsázky označit za poměrně časté. Je to patrné už z výsledků floristického minikurzu uspořádaného zde Moravskoslezskou pobočkou České botanické společnosti v roce 2013.

Metodika

Práce shrnuje nálezy polních plevelů, eventuálně dalších druhů úhorů, z Osoblažska (včetně okrajových částí u Města Albrechtic) především z let 2012–2019. Tím navazuje na předchozí práci na dané téma (Mruzíková 2013) s cílem doplnit znalosti o rozšíření těchto druhů v oblasti. Prezentovány tak jsou zde taxony z Osoblažska již dříve známé, objevené na dalších lokalitách, dále ověřené významné taxony, ale též druhy v první sérii neuvedené (ať už kvůli předchozí neznalosti taxonů nebo jejich objevu se změnou pěstovaných kultur aj.).

U běžnějších taxonů s dříve publikovanými nálezy shrnuji tyto pouze v průvodním textu a ve výpise lokalit zmiňuji pouze nová pozorování. Všechny níže prezentované lokality leží v okrese Bruntál a náleží k fytochorionu 74a Vidnavsko-osoblažská pahorkatina (sensu Skalický 1988) a jsou zařazeny do čtvrtin základních polí středoevropského síťového mapování (Slavík 1971), dále pak abecedně podle nejbližších obcí a chronologicky od nejstarších údajů po nejnovější. Zeměpisné souřadnice jsou uváděny v souřadnicovém systému WGS-84.

Kategorie ohrožení jednotlivých druhů jsou uvedeny podle celostátního Červeného seznamu cévnatých rostlin (ČS 2017; Grulich 2017) a Červeného seznamu cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (ČS MSK 2005; Sedláčková & Plášek 2005). Vybrané doklady jsou uloženy v mém soukromém herbáři. Některé z lokalit byly navštíveny i dalšími botaniky. Jejich pozorování většinou neuvádím.

Výsledky a poznámky k jednotlivým druhům

Bromus secalinus

ČS 2017: CR/C1r, ČS MSK 2005: C1

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c, Třemešná (distr. Bruntál): pole s obilím pod Mlýnským vrchem, 150 m SZ od železničního přejezdu přes silnici I/57, 50°12'37,8"N, 17°34'29,4"E, 390–400 m n. m., nižší desítky rostlin (30. 6. 2018 not. Z. Lukeš), desítky rostlin (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Poprvé jsem sveřep stoklasu zaznamenala na Osoblažsku na uvedené lokalitě před třemi lety (Mruzíková 2017a). I v následujících letech zde byl potvrzen. Jiné nové lokality známy nejsou.

***Buglossoides arvensis* agg.**

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): okraj pole nad obcí, asi 500 m J od zámku v obci, poblíž čp. 63, přibližně 50°14'28"N, 17°38'13"E, 310 m n. m. (12. 6. 2015 not. Z. Mruzíková).

Nálezy taxonů z okruhu kamejky rolní (u Liptaně prokázána *B. incrassata* subsp. *splitgerberi*; cf. Hroneš 2014) pochází z minulých let od Liptaně, Horních a Dolních Povelic a Amalína (Mruzíková 2013), v roce 2015 též u Dívčího Hradu. V roce 2019 byl znovu potvrzen výskyt u Horních Povelic.

Centaurea cyanus

ČS 2017: –, ČS MSK 2005: C4

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c/5771d, Liptaň (distr. Bruntál): úhor (pás asi 500 m dlouhý a po svahu 70 m široký), 1,28 km ZJZ – 1,5 km JZ od kostela v obci, 50°12'52,1"N, 17°34'59,8"E – 50°13'08,0"N, 17°35'01,3"E, 415–425 m n. m., roztroušeně po celé ploše (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c, Třemešná (distr. Bruntál): pole pod Mlýnským vrchem, 140 m SZ od železničního přejezdu přes silnici I/57, 50°12'37,8"N, 17°34'29,4"E, 390–400 m n. m., při okrajích pole opakovaně (8. 7. 2017 not. Z. Mruzíková; 6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Pouze v roce 2013 byla u Liptaně pozorována velice bohatá populace chrpy modré vzbuzující dojem, že zde byla vyseta záměrně (cf. Mruzíková & Hliseníkovský 2014). Jinak se druh vyskytuje spíše v počtu jednotlivých jedinců, jen zřídka nanejvýš 50 rostlin na lokalitě. Nedoplňuji kompletní výčet lokalit, pouze výskyt v subkvadrantech, které dosud unikly publikaci.

Holosteum umbellatum

ČS 2017: –, ČS MSK 2005: –

Plevel okoličnatý patří k druhům, které jsem v rámci Osoblažska vnímala jako méně hojné, než se mi jeví v současnosti. Coby polní plevel je vzácnější, ale objevuje se nezřídka při krajnicích silnic v obcích i mezi nimi (např. mezi Dívčím Hradem a Horními Povelicemi nalézán opakovaně na více místech) i na narušovaných místech v loukách, a to jak kosených (mezi Liptaní a Horními Povelicemi), tak pasených (pod Arnultovicemi západně Velkého kopce).

Kickxia elatine

ČS 2017: NT/C2t, ČS MSK 2005: C1

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): políčko západně PP Oblík u Dívčího Hradu, 700 m Z od zámku v obci; nejméně na čtyřech mikrolokalitách v pásech asi 2–10 m širokých a několik desítek m dlouhých stovky rostlin, přibližně 50°15'00,1"N, 17°37'34,9"E a 50°14'57,8"N, 17°37'39,4"E (29. 9. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš), 50°14'54,8"N, 17°37'32,3"E a 50°14'53,3"N, 17°37'36,1"E, 300–305 m n. m. (29. 9. 2019 not. Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

Přestože byl úporek hrálovitý z Osoblažska udáván P. Kusákem ze Slavíkova archivu (cf. Pladias 2019), lokalizace nálezu je dost nepřesná a druh se mi na uváděné lokalitě

Obr. 1. Úporek hrálovitý (*Kickxia elatine*) na políčku u Dívčího Hradu. – Obr. 2. Šklebivec přímý (*Misopates orontium*) na úhoru u Liptaně. – Foto Z. Mruzíková

objevit nepodařilo ani při opakované dohledávce v roce 2019 společně se Z. Lukešem. Kühn (1965) ani Cimalová (2006) ho z Osoblažska neuvádí. O to větším překvapením byl jeho nález na několika mikrolokalitách (každá v řádu až několika desítek metrů čtverečních) na políčku u Dívčího Hradu (obr. 1).

Lamium amplexicaule

ČS 2017: –, ČS MSK 2005: –

Hluchavka objímavá patří mezi druhy, které budí zdání méně hojných plevelů (ať už na polích, nebo mimo ně), protože se na lokalitách často objevují jen jednotlivé exempláře rostlin. Nicméně při pohledu na počet zaznamenaných lokalit s výskytem druhu a jejich rozšíření v rámci Osoblažska (cf. Mruzíková 2013 – deset lokalit, Mruzíková & Hlisníkovský 2014 – osm lokalit) nepovažuji za nutné nové lokality uvádět.

Misopates orontium

ČS 2017: EN/C2t, ČS MSK 2005: C1

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c, Liptaň (distr. Bruntál): především východní část úhoru přiléhající k remízu, 1,4 km JZ od kostela v obci, 50°13'00"N, 17°34'59"E, 425 m n. m., roztroušeně desítky rostlin (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Šklebivec přímý (obr. 2) je na Osoblažsku nalézán opakovaně na jediné lokalitě. V době prvotního nálezů v roce 2013 (Mruzíková 2014) se jednalo teprve o druhou lokalitu na severní Moravě a ani recentně jich není o mnoho více.

Neslia paniculata

ČS 2017: –, ČS MSK 2005: –

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Bučávka (distr. Bruntál): okraj pole (směs vikve huňaté a obilí) u osady, 1,2 km SSV od kaple v osadě, 50°12'59,9"N, 17°37'39,7"E, 345 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5871b, Víno (distr. Bruntál): okraj pole nad silnicí do osady, 720 m SV od rybníku v osadě, 50°11'39,6"N, 17°39'45,4"E, 310 m n. m., ojediněle (29. 9. 2019 foto Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

Řepinka latnatá rozhodně nepatří k hojně zastoupeným druhům mezi polními pleveli v oblasti. V roce 2010 jsem ji pozorovala prvně u Liptaně (Mruzíková 2013), později byla objevena na nedalekém políčku při floristickém minikurzu (Mruzíková & Hlisnikovský 2014) a o pár dní později jsem ji našla u Dívčího Hradu. Poslední nález byl zveřejněn prostřednictvím hlášenky na webových stránkách Moravskoslezské pobočky České botanické společnosti, načež se objevil i v písemné podobě (Mruzíková in Kocián & Hlisnikovský 2014). Nově jsem ji letos na jaře objevila v druhově bohatém okraji pole u Bučávky (v době nálezů se zdálo, že je oseto pouze vikví, při druhé návštěvě 7. 7. 2019 byla vikev uschlá a objevilo se obilí – nejspíše tritikale) a na podzim jsme ji pozorovali též u osady Víno.

Papaver argemone

ČS 2017: NT/C4a, ČS MSK 2005: C3

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c/5871a, Třemešná (distr. Bruntál): nad obcí u nádražní budovy v kolejišti na jindřichovsko-krnovské straně nástupiště asi ve 100 m dlouhém úseku, asi 50°11'59,1"N, 17°34'26,0"E – 50°12'02,2"N, 17°34'24,1"E, 392 m n. m., místy hojně (nalézán opakovaně, např. 11. 5. 2018 foto Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Bučávka (distr. Bruntál): okraj pole (směs vikve huňaté a obilí) u osady, 1,2 km SSV od kaple v osadě, 50°12'59,9"N, 17°37'39,7"E, 345 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): cestou k PP Oblík u Dívčího Hradu, přibližně 50°14'56"N, 17°37'52"E, asi 310 m n. m. (29. 5. 2010 foto Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): v obci, na stráni nad hlavní silnicí spolu s *Papaver rhoeas*, 300 m JJZ od zámku v obci, 50°14'35,0"N, 17°38'04,2"E, 310 m n. m., několik desítek kvetoucích/celkově až nižší stovky rostlin (3. 6. 2019 foto Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Horní Povelice (distr. Bruntál): okraj pole s řepkou nad osadou nad rybníkem, 350 m V od kaple v osadě, 50°13'18,9"N, 17°39'07,8"E, 290 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Horní Povelice (distr. Bruntál): okraj pole s řepkou nad osadou, 190 m JZ od kaple v osadě, 50°13'12,9"N, 17°38'44,7"E, 300 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): v obci – vlevo nad silnicí mezi zastávkou „Liptaň, na kopci“ a kostelem, asi 50°13'14,9"N, 17°35'50,6"E, 390 m n. m., ojediněle (9. 5. 2008 foto Z. Mruzíková).

Obr. 3. Bohatá populace máku polního (*Papaver argemone*) na stráni nad silnicí v Dívčím Hradě – Foto Z. Mruzíková

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): nad polní cestou (modrá turistická značka), 280 m S od kostela v obci, v sousedství též *Consolida regalis*, *Potentilla recta* aj., 50°13'27,2"N, 17°36'05,2"E, 375 m n. m., ojediněle (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): asi 300 m dlouhý okraj pole, 640 m SZ – 1,1 km SSZ kostela v obci, 50°13'36,5"N, 17°35'49,5"E – 50°13'44,7"N, 17°35'53,5"E, 410–440 m n. m., roztroušeně desítky rostlin (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5772c, Bohušov (distr. Bruntál): v obci v travnatém lemu nad chodníkem nad silnicí, 390 m JZ od kostela v obci, asi 50°14'33,1"N, 17°42'42,6"E, 240 m n. m., několik desítek rostlin (26. 5. 2014 not. Z. Mruzíková; 3. 6. 2019 foto Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5871a, Město Albrechtice (distr. Bruntál): pole s ječmenem 1,42 km S od kostela v obci, nad zahrádkami pod železniční tratí směrem k silnici I/57, 50°10'32,8"N, 17°34'43,2"E, 395 m n. m. (7. 6. 2012 foto Z. Mruzíková).

Do prvního příspěvku k segetální flóře oblasti (Mruzíková 2013) jsem mák polní nezařadila, protože jsem s ním v té době neměla moc zkušeností. Novější publikované údaje [zaznamenal ho i F. Kühn v roce 1961 (Kühn 1965) v 16 % z 257 snímků] tak pocházejí teprve z floristického minikurzu (cf. Mruzíková & Hlisníkovský 2014). V oblasti patří spíše k hojněji se vyskytujícím druhům, přičemž bohaté populace v roce 2019 vytvořil i na příhodných místech v obcích (obr. 3).

Reseda luteola

ČS 2017: VU/C3, ČS MSK 2005: –

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): úhor v okolí remízu (300 m jižně od vodárny), 1,3 km ZJZ od kostela v obci a 70 m SV od remízu, v okolí souřadnice 50°13'02,0"N, 17°35'00,6"E, 430 m n. m., v pásu asi 10 m dlouhém roztroušeně (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš; det. Z. Lukeš).

Z Osoblažska dosud neznámý (cf. AOPK 2019, Pladias 2019) rýt barvířský jsem v červenci 2019 objevila na úhoru u Liptaně. Pro mě v té době neznámý a tedy snadno zaměnitelný druh, správně determinoval už na místě Z. Lukeš, který se mnou lokalitu navštívil a který ho znal z dřívější doby.

Sherardia arvensis

ČS 2017: –, ČS MSK 2005: –

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Bučávka (distr. Bruntál): okraj pole (směs vikve huňaté a obilí) u osady, 1,2 km SSV od kaple v osadě, 50°12'59,9"N, 17°37'39,7"E, 345 m n. m., vzácně (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): pole Z a JZ od PP Oblík u Dívčího Hradu, 700 m SZ od zámku v obci, střed pole asi 50°14'54,9"N, 17°37'35,1"E, 305–315 m n. m., na více místech po 1–20 jedinců (29. 9. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): pole 1,3 km V od kostela obci, přibližně 50°13'18,0"N, 17°37'11,0"E, 335 m n. m., 2 jedinci (25. 4. 2012 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5872a, Slezské Rudoltice (distr. Bruntál): okraje pole při cyklostezce na Pelhřimovy, 2 km J od kostela v obci, 50°11'00,2"N, 17°41'23,6"E, 302 m n. m. (20. 9. 2014 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5772c, Bohušov (distr. Bruntál): u polní cesty na okraji pole s řepkou, 1,2 km Z od kostela sv. Martina v obci, 50°14'42,4"N, 17°41'51,8"E, 275 m n. m. (not. 3. 6. 2019 Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5871a, Město Albrechtice (distr. Bruntál): ječmenné pole 1,42 km S od kostela v obci, nad zahrádkami pod železniční tratí směrem k silnici I/57, 50°10'32,8"N, 17°34'43,2"E, 390 m n. m. (7. 6. 2012 not. Z. Mruzíková).

Bračka rolní patří k druhům, které je mi vždy milo potkat i proto, že často provází další zajímavé taxony. Celkově její výskyt na Osoblažsku hodnotím jako roztroušený, pokud jde o počet lokalit, většinou však na nich nalézám jen jednotlivé exempláře.

Silene noctiflora

ČS 2017: NT/C4a, ČS MSK 2005: C3

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c, Třemešná (distr. Bruntál): okraje pole pod Mlýnským vrchem, 150 m SZ od železničního přejezdu přes silnici I/57, 50°12'37,8"N, 17°34'29,4"E, 390–400 m n. m., roztroušeně na více místech (30. 6. 2018 not. Z. Lukeš); tamtéž a na zbylých okrajích téhož pole (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): políčko 230 m JZ od PP Oblík u Dívčího Hradu, 670 m Z od zámku v obci, 50°14'54,7"N, 17°37'36,8"E, 305 m n. m., 1 kvetoucí rostlina (29. 9. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): severní část úhoru mezi polní cestou (ta 1,28 km ZJZ od kostela v obci) a remízem 250 m JJZ od ní, 50°13'08,0"N,

17°35'01,3"E, asi 420 m n. m., na více místech ojediněle (6. 7. 2019 not. Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): severní a severozápadní okraje pole 100 m V – 260 m ZJZ od vodárny stojící 1,1 km S od železniční stanice Liptaň, 50°14'04,6"N, 17°36'50,8"E – 50°14'01,1"N, 17°36'33,7"E, 365–395 m n. m., roztroušeně až hojně (10. 8. 2019 not. Z. Lukeš & Z. Mruzíková, leg. Z. Mruzíková, herb. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): okraje lesní cesty (modrá turistická značka) v okolí „Pod Strážnicí“, po obou stranách lesní cesty, 50°13'58,7"N, 17°36'18,9"E, 415 m n. m., asi desítka přes 1 m vysokých rostlin (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): asi 300 m dlouhý okraj pole, 640 m SZ – 1,1 km SSZ od kostela v obci, 50°13'36,5"N, 17°35'49,5"E – 50°13'44,7"N, 17°35'53,5"E, 410–440 m n. m., roztroušeně desítky rostlin (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): myslivecké poličko nad obcí, 410 m JZ od rozhledny na vrchu Strážnice (494 m n. m.), 50°13'51,9"N, 17°35'34,3"E, 470 m n. m., roztroušeně po celé ploše vyšší sta kvetoucích jedinců (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): nezaorané poličko s pozůstatky pohanky, prosa aj., 1,2 km JZ kostela v obci a 0,5 km ZJZ od PP Liptáňský bludný balvan; mezi jinými s *Aphanes arvensis*, *Centaurea cyanus*, *Lycopsis arvensis*, *Spergula arvensis* aj.; střed polička 50°12'47,1"N, 17°35'26,4"E, 365–380 m n. m., hojně až velmi hojně (23. 11. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Silenka noční patří k druhům, které jsem pro neznalost jistý čas přehlížela. Nicméně na některých místech, kde byla letos pozorována dosti hojně, v minulosti nebyla zaznamenána – ani např. při floristickém minikurzu v roce 2013 (cf. Mruzíková & Hliseníkovský 2014). Kühn (1965) ji na Osoblažsku zaznamenal v 5 % z 257 snímků. Podle množství nálezů učiněných během roku 2019 se zdá, že minimálně v západní polovině Osoblažska je to druh poměrně hojně se vyskytující.

Valerianella dentata* subsp. *dentata

ČS 2017: LC/C4a, ČS MSK 2005: C4a

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771c, Třemešná (distr. Bruntál): pole pod Mlýnským vrchem asi 150 m SZ od železničního přejezdu přes silnici I/57, 50°12'37,8"N, 17°34'29,4"E, 390–400 m n. m., při okrajích pole na více místech jednotlivé rostliny (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Bučávka (distr. Bruntál): okraj pole (směs vikve huňaté a obilí) u osady, 1,2 km SSV od kaple v osadě, 50°12'59,9"N, 17°37'39,7"E, 345 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Horní Povelice (distr. Bruntál): okraj pole s řepkou nad osadou asi 190 m JZ od kaple v osadě, 50°13'12,9"N, 17°38'44,7"E, 300 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): cca 300 m dlouhý okraj pole, 640 m SZ až 1,2 km SSZ kostela v obci, 50°13'36,5"N, 17°35'49,5"E – 50°13'44,7"N, 17°35'53,5"E, 410–440 m n. m., roztroušeně desítky rostlin (10. 8. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Obr. 4. Rozrazil polní (*Veronica agrestis*) na okraji pole u osady Víno. – Obr. 5. Vikev panonská pravá (*Vicia pannonica* subsp. *pannonica*) na okraji pole u Rusína. – Foto Z. Mruzíková

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5872a, Slezské Rudoltice (distr. Bruntál): okraje pole při cyklostezce na Pelhřimovy, 2 km J od kostela v obci, 50°11'13,9"N, 17°41'24,8"E, 302 m n. m. (20. 9. 2014 foto Z. Mruzíková).

K prvním dvěma nálezům kozlíčku zubatého pravého (Mruzíková 2013) přibýlo pět dalších lokalit zaznamenaných během floristického minikurzu v roce 2013 (Mruzíková & Hliseníkovský 2014). Stále však pravděpodobně nejsou známy všechny lokality a uvážíme-li, že Kühn (1965) ho zaznamenal v 36 % z 257 snímků, je nárůst počtu recentních lokalit potěšující, ale historickému výskytu se blíží jen velmi zvolna.

Veronica agrestis

ČS 2017: EN/C2t, ČS MSK 2005: C1

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Horní Povelice (distr. Bruntál): okraj pole s řepkou nad osadou, 190 m JZ od kaple v osadě, 50°13'12,9"N, 17°38'44,7"E, 300 m n. m., ojediněle (1. 6. 2019 foto Z. Mruzíková).

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): nezaorané políčko s pozůstatky pohanky, prosa aj., 1,2 km JZ kostela v obci a 0,5 km ZJZ od PP Liptáňský bludný balvan; mezi jinými s *Aphanes arvensis*, *Centaurea cyanus*, *Lycopsis arvensis*, *Spergula arvensis* aj.; střed políčka 50°12'47,1"N, 17°35'26,4"E, 365–380 m n. m., roztroušeně (23. 11. 2019 foto Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5871b, Víno (distr. Bruntál): okraj pole nad silnicí do osady, 700 m SV od rybníku v osadě, 50°11'39,6"N, 17°39'45,4"E, 310 m n. m., roztroušeně (29. 9. 2019 foto Z. Lukeš & Z. Mruzíková).

Ve studovaném území se patrně stále jedná o přehlížený druh. Poprvé jsem rozrazil polní (obr. 4) nalezla v roce 2010 u Liptaně (Mruzíková 2013), ale během floristického minikurzu v roce 2013 zde nebyl potvrzen, zato byl pozorován u Horních Povelic (Mruzíková & Hlisnikovský 2014). Výše uvedené nálezy ukazují, že je v území patrně hojnější, než se ještě do nedávna zdálo.

Veronica triphyllos

ČS 2017: –, ČS MSK 2005: –

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Dívčí Hrad (distr. Bruntál): podél silnice z obce (levý okraj vozovky blíže Dívčího Hradu) do Horních Povelic (resp. k bažantnici) (27. 3. 2016 not. Z. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5771d, Liptaň (distr. Bruntál): exponované vrchní partie v louce u kóty 352 nad autobusovou zastávkou „Liptaň, rozcestí Bučávka“, 1,8 km V od kostela v obci, 50°13'18,2"N, 17°37'36,4"E, 350 m n. m., ojediněle (18. 4. 2014 not. Z. Mruzíková).

Rozrazil trojklanný sice není řazen mezi ohrožené druhy, přesto ho pro jeho sporadický výskyt v oblasti opět zařazuji. V minulosti jsem tento druh nalezla v bramborovém políčku u Liptaně (Mruzíková 2013), nově na zcela odlišných stanovištích. Ojediněle byl nalezen také jinými autory (např. Hlisnikovský in Kocián 2019).

Vicia pannonica* subsp. *pannonica

ČS 2017: EN/C2t, ČS MSK 2005: A2

- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5772c, Hrozová (distr. Bruntál): okraj pole pod lesem, 320 m SV od kostela v osadě, 50°12'41,5"N, 17°43'22,3"E, 270 m n. m., 6 rostlin (6. 7. 2017 leg. Z. Mruzíková, herb. Mruzíková).
- 74a. Vidnavsko-osoblažská pahorkatina, 5772c, Rusín (distr. Bruntál): okraje pole u obce, 380 m JZ od kaple Navštívení Panny Marie nad obcí, u polní cesty po obou stranách, 50°12'34,5"N, 17°43'37,9"E, 292 m n. m., asi 100 kvetoucích a odkvétajících rostlin (30. 6. 2018 not. Z. Lukeš); tamtéž desítky rostlin (6. 7. 2019 not. Z. Mruzíková & Z. Lukeš).

Vikev panonskou pravou (obr. 5) jsem objevila v roce 2017 při okrajích pole nad tokem Hrozové (Mruzíková 2017b). U téhož pole, ale na jiném místě ji o rok později pozoroval i Z. Lukeš. Další lokality mi nejsou známy.

Závěr

V pořadí třetí článek věnovaný cíleně polním plevelům Osoblažska, po předchozích pracích F. Kühna (Kühn 1965) a Z. Mruzíkové (Mruzíková 2013), dokládá, že segetální flóra této oblasti stále poskytuje prostor k novým a velice zajímavým botanickým objevům. Přestože směrem k východu druhová pestrost polních kultur na Osoblažsku klesá, resp. ubývá v nich druhů botanicky zajímavých, stále věřím, že se v této intenzivně zemědělsky využívané krajině jednou podaří znovu objevit některé druhy v minulosti zde uváděné.

Z druhů, které Kühn (1965) jmenuje, a které se mi zatím stále nepodařilo znovu objevit, jsou to například bažanka roční (*Mercurialis annua*) nebo myši ocásek nejmenší (*Myosurus minimus*). Nejinak je tomu i v případě pryskyřníku rolního (*Ranunculus*

arvensis), který se sice objevil dočasně v Nálezové databázi ochrany přírody a krajiny ČR (NDOP), odkud byl převzat do databáze Pladias, ale odkaz na původní záznam ukazuje, že tento už byl opraven na *Ranunculus auricomus* (AOPK 2019).

K zajímavým místům s recentním výskytem segetálních druhů, představeným v prvním díle, přiřazuji nově především políčko pod doubravou u Třemešné, úhor jižně vodárny při západním okraji Liptaně, okraj pole pod dubohabřinou u Bučávky a políčko západně až jihozápadně přírodní památky Oblík u Dívčího Hradu.

Použité zdroje

- AOPK ČR (2019): Nálezová databáze ochrany přírody [online]. – URL: <https://portal.nature.cz/nd/> (navštíveno 25. 12. 2019).
- Cimalová Š. (2006): Historické a recentní rozšíření vzácných druhů polních plevelů severní a střední Moravy a Slezska. – Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní 55: 165–192.
- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Grulich V. (2017): Červený seznam cévnatých rostlin ČR. – Příroda 35: 75–132.
- Hadinec J. & Lustyk P. [eds] (2014): Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae. XII. – Zprávy České botanické společnosti 49: 73–206.
- Hroneš M. (2014): *Buglossoides arvensis* agg. – In: Mruzíková Z. & Hlisnikovský D. [eds], Výsledky floristického minikurzu Moravskoslezské pobočky ČBS po Osoblažsku (7.–9. června 2013), Zprávy Moravskoslezské pobočky ČBS 3, Příloha 1: 21.
- Kocián P. [ed.] (2019): Nálezová databáze Moravskoslezské pobočky ČBS [online]. – URL: <http://www.nalezovka.cz/> (navštíveno 25. 12. 2019).
- Kocián P. & Hlisnikovský D. [eds] (2014): Nálezová databáze Moravskoslezské pobočky ČBS a záznamy rostlin během pilotního projektu. – Zprávy Moravskoslezské pobočky ČBS 3, Příloha 2: 1–12.
- Kühn F. (1965): Polní plevel Osoblažska. I. část – celková charakteristika. – Časopis Slezského muzea, série A, Vědy přírodní 14: 99–107.
- Mruzíková Z. (2013): Příspěvek k poznání zajímavých polních plevelů Osoblažska. – Zprávy České botanické společnosti 48: 17–29.
- Mruzíková Z. (2014): *Misopates orontium* (L.) Rafn. – In: Plášek V. & Cimalová Š. [eds], Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska VII., Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales, 63: 74–75.
- Mruzíková Z. (2017a): *Bromus secalinus*. – In: Dančák M. & Kocián P. [eds], Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska XI., Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales, 66: 239.
- Mruzíková Z. (2017b): *Vicia pannonica*. – In: Dančák M. & Kocián P. [eds], Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska XI., Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales, 66: 248.
- Mruzíková Z. & Hlisnikovský D. [eds] (2014): Výsledky floristického minikurzu Moravskoslezské pobočky ČBS po Osoblažsku (7.–9. června 2013). – Zprávy Moravskoslezské pobočky ČBS 3, Příloha 1: 1–48.
- Pladias (2019): Pladias – databáze české flóry a vegetace [online]. – URL: <http://www.pladias.cz/> (navštíveno 25. 12. 2019).
- Sedláčková M. & Plášek V. [eds] (2005): Červený seznam cévnatých rostlin Moravskoslezského kraje (2005). – Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní 54: 97–120.
- Skalický V. (1988): Regionálně fytogeografické členění. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České socialistické republiky 1: 103–121, Academia, Praha.
- Slavík B. (1971): Metodika síťového mapování ve vztahu k připravovanému fytogeografickému atlasu ČSR. – Zprávy Československé botanické společnosti 6: 55–62.